

Q. B. V.

TENTAMEN ACADEMICUM,

De

PEREGRINATIONE RECTE INSTITUENDA;

Qvod

Cum consensu Ampliss. Facult. Philos. in Regia ad
autam Academia,

PRÆSIDE

HENRICO HASSEL,

Eloquent. PROFESS. Reg. & Ord.

Publico bonorum examini submittit

SVENO RINGH

Wexion. Smoland.

Ad diem 12. Decembris Anni MDCCXL.

Loco horisqve convetis.

ABOÆ, excud. Joh. Kiæmpe, Reg. Acad. Typ.

S:æ R:æ M:is
MAGNÆ FIDEI VIRO,
Reverendissimo PATRI ac DOMINO,

D.N. GUSTAVO AD. HUMBLE,

SS. Theol DOTORI Celeberrimo, Diœceſeos We-
xionensis EPISCOPO Eminentissimo, Vener. ibid.
Confessorii Ecclesiastici PRÆSIDI Gravissimo, Gy-
mnasi. & Schol. per Diœcesin ANTISITTI
Adcuratissimo,

MÆCENATI MAXIMO.

Favoris TUI, REVERENDISSIME PRÆSUL, in Smolandos
fama, que jam dudum Patriam personuit omnem, in-
vitatus, limina TIBI supplex adire sustineo. Pagellas, quas
varius jactatus fatis, de PEREGRINATIONE adfero, eo de-
votius TIBI consecratas volo, quo certius confido eas, pro-
prio nitore destitutas, ex NOMINE TUO CELEBRATISSI-
MO lucem fæneraturas fore uberrimam. Adspice itaque,
REVERENDISSIME PATER, fronte serena opellam hanc nostram,
Et patere penes TE animi venerabundi qualen cunque egat in-
terpretem. Quod si evenerit, habemus, de quo in sinu nobis gra-
tularemur. De cetero, calidissima fundere suspiria nungquam ces-
sabo, velit Summum Numen Senectam TIDAM, MÆCENAS IN-
DULGENTISSIME per multos post bac annos vegetam, nullum
non felicitatis genere beatam servare, in Ecclesiæ, FAMILIA
Clientumque Tuorum commodum, solatiūm Et refugium ex-
optatissimum. Sic voreret, qui ad cineres erit
REVERENDISSIMI NOMinis TUI.

Devotissimus eliens
SVENO RINGH.

Maxime Reverendo atque Amplissimo FIVO,

DN. O L A V O OSANDRO,

S. S. Theol. DOCTORI Celeberrimo, Diœceſeos
Wexion. ARCHI-PRÆPOTTO Dignissimo, Ven.
Consistorii Ecclesiastici PRO-PRÆSIDI Æqvissimo,
Urbis Wexionensis Ecclesiæqve Bergundensis PA-
STORI Vigilantissimo,

MÆCENATI MAGNO.

BEnivolentia, quæ me, ante triennium ad lares paternos
reversum, amplecti haut designatus es. spem mibi præber
indubiam, fore, ut cartaceum, quod bumillimus offero, mu-
nusculum, benigne excipias. Culpam audacia timerem, quod
lucubrations TUAS sacras tenui atqere incomta hac opella in-
terrumpere sustineam, nisi TUUS in literas earumque cultores
Favor dudum exploratissimus, bunc animo scriputum exemis-
set. Quamobrem nullus dubito, quin etiam ex TUO, PA-
TRONE OPTIME, NOMINE opusculum hoc lucem accipere pa-
tiaris, measqe fortunas ut antea, ita & in posterum TIBI
babeas commendatas. Pro TUA Nobilissimeqe Familie peren-
ni prosperitate vota nuncupare ardentissima nanquam inter-
mitiam

MAXIME REVERENDI NOMINIS TUI

Cultor bumillimus
SVENO RINGH,

Admodum Reverendis atque Praclarissimis

D:nis MAGISTRIS,

Regii Gymnat. Wexion. S. S. Theol. & Phil. LE-
CTORIBUS Laudanissimis, Confessori Adseboribus
adcuratissimis.

Patronis & Promotoribus propensissimis.

Viro plurimum Reverendo atque Clarissimo

D:no ANDREÆ MOLIN,

Xenodochii Wexionensis PASTORI longe meritissimo, ut antea PRÆCEPTORI fidelissimo, ita & nunc
FAUTORI certissimo.

VOBIS, PATRONI & PROMOTORES certissimi, qui eos
tantaque in me contulitis beneficia, ut plura ac ma-
jora vix a parente expectari potuissent; Vobis, inquam, in-
genioli nostri, si quis est fructus, merito debetur, quem pro
solito Favore excipiatis, VOS enixe oro atque obtestor

Adm. Rev. & Praclar. Nominum Vestrorum

ad obsequia quevis paratissimus

SVENO RINGH

Dem Edlen und Hochgeachteten Herren
Herr HANS BOTIN,

Sr Königl. Maj: Wohlbetrautem Amt- Beigte der
Berde Sdra Mhre im Smaland
Meinem Hochwehrtesten Cnner.

SOEHWEHRTESTEN,
ich Dendk und sinn' fast alle tage
Auf das, was dancbarkeit und meine pflcht mich heist:
Gdoch je mehr ich mich mit den gedanden voge,
So mehe mein schwacher Geist sich von mir selbst entreist:
Du hast von jugend auf mich Vaterlich geliebet,
Und thust es noch, wie mir DEIN Leb'es Zeugniß giebet.

Ich soll nun dancbar segn: was werd ich aber finden?
Der wille ist zwar gut, doch das vermogen nicht.
Deum mus mich meiner schuld jetzt ein vappier entbinden,
Das von der Reisen Ruh in fernnen Ländern spricht.
Und dieses lege ich hemit zu DEINEN Fussen,
Laf es, Liebreichester / nur DEINER Huld geniesen.

Was meine wenigkeit nicht ferner kan bezahlen,
Das wird des Himmels Hand an meiner stelle thun;
Er segn' DEIN ganzes HLLS zu viel und tausend mahlen,
Und lasse Es allstets in Seiner Gnade ruhn!
Wohin auch federzeit Gebet und Flehen zielet,
Les, der sich noch ein mahl in DEIN'S Huld empfielet.

Em. Edlen:

Verpflichtester diener
SVANTE RINGER

Herrar Handelsmänner /
Wählahreborne och Högrålachtade
Herr GUSTAF ADOLPH WITFOOTH
i Åbo/

Herr PETER LÖHNGREN
i Calmar,

Herr OLOF BERG
i Carlshamn / och

Herr MÅNS MÖDJS i Väjö
Gunstige Gynnare /

När jag om Wallfahrt och Utrikes Rejor strifwer,
Samt vijar huru som en Resande sig skall
Förhålla, så at han bå land och Rike blifwer
Ett gagn och nyta, då han åndtlig får et fall;
Så wore wist en skam, om jag då skulle glömma
De GYNNARE jag har i Riket at berömma.

I Herrar Handelsmän och gunst-bewågne Wänner,
Hwars vian hos Svenska Wän et almånt losord fått;
Hwars Lof til Wert och Frågd man utom lands widt känner,
Och ingen icke är som känner för alt godt;
I åren, läger jag, the samme, som ha'n wisat
Mig mehra godt, än jag uppräckna kan och prisa.

En tagen och hårmed, sig beder, nu til goda
Then ringa gåfwa, som jag lägger för Ehr ner
Till tecken och bewis, at som jag ei förmodat,
Långt mindre har föreskt then minsta gunst af Ehr;
Så wördar ock uti mit sinn' så mycket mehra
All DANEST I mig gjordt, och räcknar för en åhra
at lefwa

Mine Gunstige Gynnares
hörsammaste kienare
SVEN RINGH.

Handelsmannen i Werib
Wählahreborne och Höglvälachiad
Herr GUDMUND. Pehrsson RINGH,
Min Högtåhrade liäre Fader.

Gå flynden Chr. I pappars ark, du förling af mitt Enle,
I witnen til den liärlek stark jag hast, jag har och wille,
At hvor ochen i hertats grund had' för wäre Svea Land,
Som gick of sna statter rund i hö så väl som strand.
Jag säger, flynden eder brått I liärleksfull rader,
Att wisa prisa alt het godt, jag fäst utas min **GÅDER**,
Ifrå den dag jag liuet såg, alt in til denna stund,
Då jag i wördamt nyt och hag sär wisa fram mit pund.
Men huru wil, min Skalde Må, den saken du beggna?
Såg, will du nu af ångstan dö, för het tu ei kan finna
Nog ord at wisa Wördnad din? ach tänk och tro förewist,
Min **GÅR** Han af et Gaders Sinn mig ålfar först och sidst.
Han ålfat dig så mången dag, det wessu ju til pricka;
Han ålfat än och har behag til dig, fast du kan flicka
I bland uti din Poelit; ty lägg, jag trågit ber,
Erlutan bort, förr än som mi wär skuldighet lagt ner,
Och härmend ofratt jag aliså til Er min **GÅDER** liära
Nu thessa ark och rader så, som såha, wiene båra:
Hvarföre man bör reja kring: hivad nycta sökas hör.
Bid het man ser mångt främmand' ting och främmand' saker hör.
Jag tilsidr, at min gäswa är fast ringa och ovärdig,
At framte för min **GÅDER** liär, och altså hele ofärdig,
At swata mot den godhet, som jag af Chr liärlek fatt,
Sen jag utur het dooda kom, och ut i werlden gäät.
MEN Kära **GÅR** si Himlen har en Son ei welat unna
Then lyckan, at thes liufwa **GÅR** fullkomligt lona funna;
Ly agen cunsigt upp, jag ber, at jag nu denna gång
Uvostrar och tillägnar Chr mit ringa werck och sång.
Bör ofratt önskar innerlig: det Himla Drotten dyra
Med vnnog icédd här timmelig will om Chr Hus bestyra:
Will' giöra Edra dagar mång, ofvända plågor all,
Och giöwa Chr bland Anglars ång sidst glädie margefall!

Min Högtåhrade liäre Fader

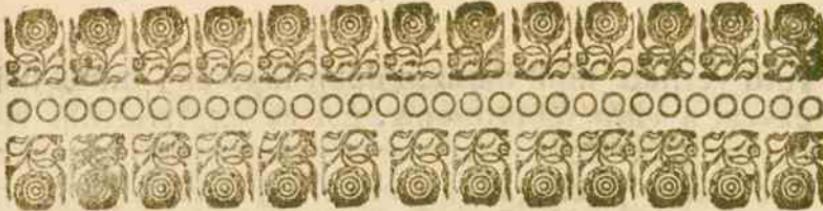
Sdmul. lydige Son
SVEN. RINGH.

Til Herr RESPONDENTEN

Då han berövligt disputerade
om en förmöstig Wandring.

Cå ser jag helt förnöd' hur' Du min Bror Dig frågner
Til intre körnan of i NÖTTIG WANDRINGZ ART,
Snart up' uhr JORDENS DJUP och VÄGEN Tu Dig svänger,
Snart Florz fogra fält Tu stådar i Tin fahrt,
Snart diurens wida krez och rike genomwandrar,
Så hurtigt at der på en någon räckt flanbear.
Tin REGN ha Dig lärde på resors nyttå tänka,
Och den erfarenhet Tu med stor flit förvärft,
Har giede Dig sista skräf, at man bör nogga läcka
Det hvarst et Rike af sin' gamla fader ärft,
Med flit och idoghet med utrök konster sätta
Och med en WANDRINGS KOD sit Rikes väl förmehra;
Hut högt vär åmnen ra med moget wett å drifne,
Sen rikez barn ha rest och samlat kunskap dyr,
Hut vittert konsterne å mehr och mehr uppskrifne,
Sen luttrad Politie värj HUZHÄRS RONST besyr,
Hut längt vär MUNHEJMS väl til eftersverlden räcker,
Cå längt en WANDRINGS KOD sin heders sahna sträcker.
Ty når som idoghet och wett sig sammanpara,
Och drifwa fina vårf uppå sin Pilgrims fahrt,
Når konst och flicklighet sin moda intet spara,
Men drifwa fögdren up' uhr första åmnenas art:
Då sätts ei resors gaga i utlånsf spüs och rätter,
Ell fläder a la mode hvar med mång hvisper sprätter.
Men åndamålet id är nogga observera
Nationernes genie, och diras INRE STAT,
Kwad RONSTER hwasjans som aldromåst florera,
Och hu Commere ti sidr, samt intet vara lat
At lära fögder god och nogga alt uppskrifwa,
Som framgient egz land til KREMLT GÅSN kan blifwa,
Att detta och ängt mehr till Wärk, min Bror måud wise;
Ty hoppas jag med fog thet allmånt losord sätter.
Wär skylskap hindrar mehr Dig el' Litt arbet prisar;
Hvarsför min önskan nu til Him'a Drotten går:
Att han i tiden Dig här rikeligen löner
Med nödehåswor fin, och sidst med åhra kröner.

PET, RINGH,

§. I.

Quemadmodum communis Reipublicæ Literæ consensu constat, experientia esse principium omnis cognitionis humanæ; ita quæ justam adhibuerit attentionem, non refragabitur, inter experientiam propriam & alienam magnum intercedere discrimen. Experientia propria cognoscere dicimur illa, quæ ipsi vel in nobis vel extra nos in mundo hoc aspectabili sentuum opere observamus. Experientia aliena discimus ea facta, quæ alii nobis referunt; sive ipsi illa observaverint, sive ab aliis relata tradant. Hæc experientia alioquin vocatur fides Historica. Absit quidem a nobis, ut omnem fidem Historicam in dubium revocemus; iidem tamen non possumus non concedere, fidem humanam sope vacillare, & multa cum cautione admittendam esse. Solius enim Divinæ revelationis hoc est privilegium, quod sit infallibilis, homines autem haud raro veritatem ipsi non adlevuntur, aliquando eam proferre vel nolunt, vel non audent. Quæ vero ipse quis viderat, vel audierat, vel quocunque modo expertus est, de illo-

A

rum

rum veritate nihil omnino dubii superest, modo sibi
caveat a vitio tubreptionis, nec ea expertus sibi vi-
deatur, qvæ nulla perceperat experientia. Præterea
hac etiam prærogativa gaudet experientia propria,
qvod res ipsas, prout revera existunt, cum omni-
bus, qvæ illas ambiunt circumstantiis, sistat, qvum
Historia multa cum rebus conjuncta prætereat, ad-
eoque corporum loco scelerata sc̄epe exhibeat.
Qvam demum cunqve adcurate pugna aliquia fue-
rit descripta, qvi eam ex relatione alterius cognos-
cit, hanc ita sibi repræsentare non poterit, atqve
alter, qvi ipse eidem interfuit. Atqve modo eo-
dem se res habet, tam in naturalibus, qvam in ci-
vilibus, imo in qvocunqve negotio humano. Qvod
qvum dudum intellexerint perspicaciores, experien-
tiā propriā qvam maxime amplificare annisi sunt;
qvare nec satis esse duxerunt, ad ea, qvæ in patria
se offerebant, attentionē convertere, verum pere-
grinatione ad exterios instituta, qvæ apud eos inve-
niebantur consideratione digna, indefesso studio ex-
plorarunt. Qvi vero cum fructu peregrinabitur, ei
non sufficit multis percursoriā regiones & varia lo-
ca hominesqve externe spectare, sed certas utique
regulas habebit sibi propositas, ad qvas respiciens,
suo iatisfaciet officio. Neqve ignoro, has trade-
re illius esse, qvi longo usu prudenciam per grani-
di sibi comparavit; qvare nec deerunt forte, qvi teme-
ritatis cuiusdam nos reos acturi sunt, qvod argumentum
hoc tractandum suscepimus, qvi ante triennium
non ita longe extra patriam progressi, & exiguo
tempo-

tempore apud vicinos fuerimus commorati: verum
hosce quo par est officio rogatos volumus, benigne
reputent, hunc in republica literaria dudum obtinuisse
morem, ut commentari etiam liceat de rebus pro-
pria praxi non perspectis. Multi & olim & nostrâ
ætate de prudentia civili egregie scripserunt, qui
nunquam accesserunt ad rem publicam, sed in vite pri-
vata delituerunt. Qvare & nos hanc nobis veniam
pollicemur, & qui meliora adferre, ac defectus
nostros supplere voluerit, rem nobis faciet gra-
tissimam.

§. II.

AD institutum itaque proprius accessuri, digito
quasi monstrabimus, quid ante requiratur a pe-
regrinaturis, quam patrios relinquant lares. I. Ita-
que exigitur justa ætas. Pueri enim non eo pol-
lent judicio, quo ad illa, quæ vident, quæ audiunt
rite animadventant, & obvia in suos convertant u-
sus. Et quæ illi capjunt æque in patria atque alibi
perdisci poterunt. Inconsultum quoque fuerit
peregrinum vite genium, exteris mores & aliena instituta
prius arripere, quam in aliqualem saltem Patriæ fa-
miliaritatem deveneris. Neque caret periculo, æta-
tem teneram flexibilemque emittere in ampliora
mundi spatio, tot pravis exemplis infesta. Quam fa-
ciliis est vitiorum contagio in illis præfertim, qui con-
suetudine potius ac imitatione, quam proprio ju-
dicio reguntur? II. Itaque omni studio sibi
comparabit illam scientiam, cuius per domesticam
institutionem copia datur. Ad vitam quippe apud

4 *utrumq[ue] a iustis et iustissimis summis sententiis hunc* *admodum exteros sustinendam majori opus est sumtu.* *Et a prudentia œconomica abhorret, carius illa redimere, quæ minori pretio obtineri possunt.* *In primis illis disciplinis & artibus mature incumbendum,* *qvæ ad futurum vitæ institutum pertinent, & ob qvas excolendas provehendasqve præcipue suscipientur peregrinatio.* **III.** *Veræ religionis principia probe sunt animo infigenda.* *Atheismus namque & superstitione ubique per orbem inveniuntur.* *Et utriusque huic malo nusquam sui defunt patroni ac vindices.* *Apud nationes profitentes papilum,* *qvit non infideli struuntur advenis ab institoribus regni tenebrarum?* *Ubi vero hæc exterminata est pestis, in ejus locum successit Atheismus.* *Ut cæteras orbis Europæ plagas jam præteream, vel lola Anglia plurima alit monstra hominum, qui non erubescunt manifestam præ se terre impietatem.* **IV.** *Firma virtutis fundamenta ponenda sunt.* *Huc in primis referri meretur Religio, omnis virtutis mater & nutrix.* *Nec parum expedit, pectus probe muniisse solida doctrina morali, ut pateat qvid homini, qvid civi conveniat, adeoque in promptu sit regula, ad qvam peregrini mores examinentur.* **V.** *Patriam, qvoad naturales dotes, civium ingenium & mores, modum regiminis, leges ac instituta, quantum fieri potest, exploratam habebit.* *Quidquid enim peregre observatur ac discitur, futurum patriæ usum spectare debet.* **VI.** *Nec male sibi prospexerit peregrinaturus, si lingvam saltem eo-*

5

rum, qvos primum adire proposuit, intelligere & aliquo modo loqui domi didicerit. Erit hoc magno illi commodo ubi peregre constitutus fuerit. Alioquin tempus huic negotio impendendum foret, qvod aliis tribueretur melius; & praefat propriis audire auribus, quam alienis. VII. Utile est commendatione idonea aditum sibi parare ad notitiam & benevolentiam eorum, qvorum consilium & opera ad institutum ipsius præcipuum adterre poterit momentum. Qui enim ipsi scientia pollent, & in hac vel illa regione particularia sibi habent explorata, hi ubi bene in eum animati fuerint, illas proficiendi vias pandere poslunt, in quas ipse sibi relietus neuriqnam incideret. VIII. Denique vel nobis tacentibus cuilibet latis patet, eum, qui solo peregrino pedem inferre voluerit, faventiori uti debere mercurio, saltem in tantum, ut vitam utcunqve sustentare possit, & necessaria suppetant discendi instrumenta, nisi vel artis lucroæ peritia, vel obvia amicorum liberalitas hunc suppleverit defectum.

§. III.

Ubi perigrinator sic præparatus in terram peregrinam devenit, cogitat copiosam ubique esse segetem hominum pravorum, qui & corpori & animo & bonis ipsius insidias tendere poterunt. Securitati itaque suæ, quantum fieri potest, prospiciet. Nec facilis erit ad amicitias promiscue contrahendas, verum eui fidem sit addicturus probe expendat. A locis hominibusque suspectis cavebit, nisi ipse in perniciem ruere velit. In primis animum ob-

obfirmabit contra lenocinia eorum, qvi innocentiae luæ insidiantur, sive ad impietatem, sive ad alia vitia eum seducere tentent. Nam cui religionis & virtutis nulla est cura, ab hoc paruū tibi fidei promittere potes. Nimis vero fuerit simplex, qvi Sierenibus papisticis aures præbuerit. Nam facile intelligi potest, illud ipsum, qvo papistus a nostra religione distingvitur, esse complexum qvendam fabularum & artium, ad explendam avaritiam & ambitionem cleri papistici inventarum. Et qvi a nostra Ecclesia ad papisticam transeunt, si qvidem vel tantillum ingenio valuerint, id faciunt solum ob interesse aliquod seculare, adeoqve impii potius, qvam superstitioni censendi sunt. Præterea id probe perspectum habet prudens peregrinator, se non patriis laribus dixisse vale, ut regionum & urbium varietate contemplandâ animum duntaxat pasceret, vel ut vestituum cæremoniarum & ludorum vana spectaret, & intelici comitatu domum referret, sed ut ea exploret percipiatqve, qvæ sibi, qvæ Patriæ olim conducant. Omne itaqve studium adhibebit & operam ad res varias obserandas. Observata non memoriæ solum fideliter infiget, sed qvæ majoris momenti vila fuerint in commentarios referet, ubi usus exegerit in promtu futura. Eorum vero experientiam singulari industria lectabitur, qvæ maxime attingent ad illud qvod elegerat vitæ institutum,

§. IV.

Innumera qvidem sunt, qvæ sub observationem humanam cadere possunt; hoc tamen haud impedit

7

pedit, qvo minus ad certos qvosdam ordines referantur. Primo itaque loco ponimus varia populum ingenia. Nulla quidem natio datur, in qua omnes unius ejusdemque indolis reperiantur, nihilominus dum observatum est, in quocunque populo particularem quendam genium dominari, hominesque magno numero ad certas quasdam virtutes & certa quoque vitia propendere; quae varietas vel ex diverso locorum situ & climate, vel ex forma regiminis, vel institutis majorum aliisque causis originem ducit. Sic aliae gentes ingeniorum sunt, & ad studia artesque excolendas aptae, aliae stupidae & ad gravem tantum laborem sustinendum idoneae. Quaedam callidae & versutae, simplices & apertae aliae. Nonnullae constantes ac propositi tenaces, aliquae levies & ventosae. Quaedam animosae & fortes, aliae timidae & ignavae. Nonnullae sobriae ac temperantes, luxuriosae aliae. Et sic porro. Neque existimandum unius ejusdemque populi idem semper manere ingenium. Pro varietate temporum hoc miris variat modis. Exemplo sint Romani, quibus primis temporibus quid frugalius? Deinde vero cum potentia luxuries quoque aequaliter fere increvit augmentis, donec utraque ad summum pervenit fastigium. Hanc ingeniorum diversitatem exploratam habere admodum est necessarium, ut res cum exteris rite tractari queant, haut secus ac nemo cum hoc vel illo homine negotium aliquod latenter gravioris momenti habuerit, nisi prius noverit, qualis ille sit, cum quo sibi erit agendum. Hac vero populorum

notitia

notitia non aliter tutius comparari poterit, quam inter peregrinandum: quādo hominum ingenia prout variis actionibus casibusqve se produnt, coram perspiciendi optima datur occasio.

§. V.

NEc minus operæ erit pretium animum advertisse ad ingenia Principum, Ministrorum aliorumqve in aliquaque republica præpotentium. Ubi monarchicum obtinet imperium, ab unius Principis nutu pendent omnia, quare ejus ingenium perspexisse eo magis conduxerit. Accidit autem haud raro, ut Monarchæ, summæ rerum præesse, vel ob ingenii defectum aut artis imperandi ignorantiam non valeant, vel per otii dulcedinem detrectent; unde totum id onus in alienos humeros reclinat, paucis ministris, vel quod isto casu plerumqve evenit, uno duntaxat clavum tenente. Qvod si vel Princeps ipse supremam egerit negotiorum curam, non tamen carere poterit consilio ministrorum, quorum ad fleetendum ejus animum non leve esse solet momentum. In liberis vero civitatibus plerumqve dantur aliqui potentia prævalentes, quorum auctoritatem cæteri magno numero sequuntur. Hi regiam sœpe exercent potestatem, quamvis careant nomine, Omnes, quos diximus, viri præbent principium motus in machina civili, adeoque eorum ingenia & mores didicisse, maxime expedit ad comparandam prudentiam politicam. Verum dicas: Quomodo in ejusmodi arcana penetrabit homo pere-

grinus

grinus, vitam privatam agens, qvi ad externa tan-
tum spectanda admittitur? Respondemus: Ab exter-
nis de interioribus etiam sc̄epe fieri potest judicium.
Neque h̄ec ullis simulandi ac dissimulandi artificiis
ita celari possunt, ut civium perspicacioribus non
transpareant. Et quod nonnullis primum patere
cœpit, sensim ad plures emanare solet, adeoque nec
peregrinam fugere potest curiositatem.

§. VI.

QVÆ in hac vel illa civitate obtineat regiminis
forma, ex libris qvidem disci poterit. sed ipsa
republicæ structura, & administrationis modus co-
ram plenias intelligitur. Qvæ sint classes ministro-
rum, per quos exercetur imperium, qvæ singu-
lorum officia, qvæ auctoritas tum quoqve facilius
advertisitur. Imo in quacunqve civitate particularis
aliqua datur indeoles administrationis civilis, ingenio
populi attemperata. Non eadem severitate se regi
patiuntur Galli atqve populi orientales. Neque ea-
dem ratione negotia obeuntur in Parlamento Angli-
cano atqve comitiis Polonicis. Et sic de reliqvis.
Hæc observandi & rectius percipiendi, qvi præsens
fuerit optimam habet occasionem. Multa oculis
contemplanda se offerunt. Alia fidis relationibus in-
notescunt. Neque enim hic necesse est unius vel al-
terius fide nisi, sed plures consuli possunt. Acta
publica & alia genuina monumenta facilius com-
parantur.

§. VII.

OMnis respublica varia in se continet instituta,
ad qvæ attentionem diriget peregrinator. In
B his

his enim Occurrit Religio, qva nihil ad commo-
 vendos hominum animos efficacius. Christiana
 quidem, ut origine divina, inter instituta civilia re-
 fessi non debet; hoc tamen non obstat, qvo minus
 & illa maximum præbeat influxum in vitam civilem.
 Ubi pura maneret a fragmentis humanis illibata,
 non alia republicæ convenientior deprehenditur, ut
 a viris prudentibus dudum est animadversum. Qvæ
 cujuslibet factæ sint dogmata, ex libris commodissi-
 mine intelliguntur sed qvos illa effectus producent
 in societate humana, tutissime docet propria obser-
 vatio. Nec inutile fuerit advertisse ad ea, qvæ re-
 ligionis prætextu committuntur crimina. Nusquam
 enim desunt, qui cœlesti hoc deposito ad suas cupi-
 ditates explendas abutantur. Neque iocundum e-
 stit propriis videre oculis, quantum ad concordia-
 ram in republica servandam faciat prudens religio-
 num diversarum tolerantia adum Locum Judiciis tri-
 buimus. Nulla namqve societas, ne latronum, quidem,
 omni justitia carere potest. Hic attendendum venit,
 an Leges ingenio populi congruant nec ne. Quid
 a sentiendum sit de Jure Romano, in variis regnis &
 civitatibus Europæis recepto, primum est judicare.
 Multa in republica Romana sanctienda fuerunt, qvæ ad
 statum biederum populorum ægre applicari pote-
 runt. Præterea Ius illud veterum Qviritium est pro-
 fixum nimis, in multis obscurum & ambiguum, ut
 cerei instar nasi in quamcumqve formam fingi queat.
 Hinc processus ambages & Rabulistarum strategi-
 mata, qvibus pessime consulitur civium securitati-
 ei. Aliud

11

Alicubi vicem compendiosi processus occupat licen-
tia nullis fere Legum vinculis constricta, ut a so-
lo iudicis arbitrio qva maximam partem pende-
at exitus causarum. Hæc & alia id genus ubi co-
ram observaverit civis Svecanus, id taliter com-
modi inde reportat, ut discat venerari saluberrima
patriæ instituta, qvibus tanta sollicitudine & vita,
& existimatio, & bona, & qvælibet civium jura
in tuto ponuntur. 3:io Succedit res militaris. In
hujus tutela ac præsidio latet ipsa civitatis incolu-
mitas, & hinc vires reipublicæ æstimari debent. Pe-
rigrinator itaque probe exqviret, qvæntum mili-
tum numerum hæc vel illa civitas vel ex indigenis
comparare, vel aliunde conductum alere possit; qvæ
sit nationis ad arma tractanda propensio, qvæ in pe-
riculis constantia, qvæ patientia ad exantlandos la-
bores ac duriora qvælibet sustinenda; qvæ discri-
plina, qvæ ducum peritia. Neqve minoris est mo-
menti militæ navalis notitia, ubi pariter conside-
randum venit; an populus aliquis in re nautica sit ex-
ercitus, qvæntam classem instruere valeat ac susten-
tare, an fabricandis navibus domi suppetat materies,
an artifices, an cætera adsint, qvæ ad hoc faciunt in-
stitutum. Munimenta qvoq; ad rem pertinent mili-
tarem, qvippe qvum illis idem atque hac intenda-
tur, nimis ut civitas tuta sit ab invasionibus ex-
ternis. Eorum itaque cognitio adcurior peregrini-
natori id præstat, ut rectius dijudicare valeat, qvæ-
ntum securitatis unum regnum ab altero per muni-
tionum oppositus jure sibi policeatur. Accedit, qvod

si architecturæ militari se applicuerit, varia munimenta eoram perlustrando, majorem artis peritiam adquirere possit. IV. Addimus Oeconomiam publicam. Hæc in se complectitur omnia illa civitatis negotia, qvibus id agitur, ut civium bona augeantur ac redditus publici rite colligantur & in usus necessarios dispensentur. Huc itaque pertinent 1. o[mn]es constitutiones, præscribentes modum, quo cives rei familiaris augmenta qværere debeant, ut & privilegia varia qvibus invitantur ad industriam adhibendam œconomiæ privatæ, de qua in sequentibus nonnulla dictuti erimus. 2. Leges sumptuariæ, qvibus modus statuitur sumptibus privatis. 3. Cura monetæ, qua cavetur, ne vel monetâ intrinseco pretio destituta fraudulentur cives, vel si nimium id fuerit, civitas evacuetur numo. 4. Aeraria, qvæ *Bancorum* nomine venire solent, qvibus non solum pecunia tuto conservatur, verum etiam id efficietur, ut ab uno loco in alterum commode transferrî queat, ut præterea, qvod alicubi dato pignore & modico fœnore stipulato numos inde accipere liceat. 5. Fœdera cum exteris de libero commerciorum exercitio civibus procurando. 6. Curatio ne pecunia ob res inutiles vel fastem minus necessarias ad exteris deveniat. 7. Talis ve[n]igalium impositio, ut minimo cum rei familiaris detrimento a civibus persolvantur. 8. Cautela, ne redditus publici vel colligendi vel distribuendi intervertantur. 9. Collegia omnia, qvæ œconomiæ publicæ præsunt. 10. Societas variæ pro artium manuariarum &

commerciorum incrementis aliosque ob usus œconomicos auctoritate publica conditæ ac munitæ. De cætero amplissime hæc patet œconomia publica, & ad negotia civium tantum non omnia se extendit. Vix enim quidquam suscipitur in civitate, quod non aliqua saltem ratione imperii civilis directioni subjacet. Verum nos præcipue hic recentius momenta, ad quæ & oculos & animum advertat peregrinator. Ab Oeconomia publica pendet civitatis felicitas ac robur. Circa hanc prudentia civilis maximo cum fructu suas vires intendit. Fatemur multa ad œconomiam publicam spectantia, a populis inter arcana Pythagorico silentio reticenda servari; ad quorum proinde notitiam difficulter omnino pervenire poterit homo peregrinus: verum qui poluerit ingenio, & industria ac prudentia ulus fuerit, multa quoque indagabit intelligetque.

§. VIII.

POtissimum Oeconomiae publicæ objectum est privata, ut ex §. præcedenti patet. Hæc vero complectitur illa civium negotia, quibus rem familiarer augent & conservant. Huc spectant

1. Modi adqvirendi originarii, qui sunt. 1. agricultura, proprie sic diæta, ex fertili gleba cererem eliciens, ad quam referri potest pratorum cultus, sylvicultura & horticultura. 2. Res pecuaria. 3. Piscatura. 4. Venatio. 5. Res metallicæ. Qvod rem attinet metallicam, ejus quidem statum variis

in regionibus explorare solent peregrinantium quidā; unde non exigua illi in patria accesserunt incrementa: sed ad agriculturam & cæteras, quas diximus adquirendi rationes qui animadverterint, oppido fuerunt pauci. Multis nimis illa insidet perivatio, exiguī ingenii & artis tantum vulgaris ista esse negotia: verum qui rem vel mediocri attentione consideraverit, eos maximo in errore vertari facile deprehendet. Ut exemplo solius agriculturæ utamur, quanta ad hoc opus est experientia, ut rite exploretur, quod solum hisce potius quam aliis frugibus feren-
dis sit aptius, quod arationis ac sationis tempus,
quam varia agro fœcundando materies interviat &
alia id genus? Idem de pecuaria & reliquis dictum
est. Admodum itaqve proficuum fuerit adcurate
observeasse diversos modos & instrumenta diversa,
quibus varios apud populos, imo in una eademq
regione variis in locis opera œconomica perficiuntur.
Magnam enim in hisce varietatem ubique
occurrere quis ignorat? Et quædam hic nonnulla
alibi se rectius habent. Docet incomparabilis *Werula-*
mius colligendas prium esse experientias particu-
lares, ut ex hisce rite expensis & inter se collatis
perficiantur scientiæ; quod monitum orbis eruditus,
& præsertim scientiæ naturalis cultores insigri cum
emolumento fecuti sunt. Sic optandum omnino
foret, qui vel in patria, vel extra eam iter faciunt,
particularia œconomica colligerent, unde plurimum
haberent subsidiū, qui in œconomia longius prove-
henda elaborant. Fatemur, quæ uno in loco fiunt,

non ideo succedere in alio per diversitatem climatis aliasque rationes: sed multa quoque aliunde accepta mutatis mutandis cum successu applicantur; cætera novis inventis occasionem præbere possunt. Et quemadmodum omnem Oeconomia materiem suppeditant naturæ thesauri, ita quos in hac vel illa orbis plaga depositus optimus universi Auctor, non absque multiplici fructu inquiritur. Neque tam curiositati suæ velificatur peregrinator, ad omnia promiscue attentionem exorrigens, quin potius per tria naturæ regna illa secatur, quorum certi & explorati sunt ulus.

Hædam Oeconomia privatae pars est constitutæ artes manuariæ. Hæ varia naturæ munera fingunt & aptant in usus humanos, & commerciorum, de quibus mox dicetur, sunt matres & nurrices. Dignissimæ igitur habentur ad quas attentionem adhibeat Peregrinator. Videbit autem 1. an hæc vel illa gens ab artium cultura omnino abhorreat, an eadem delectetur. 2. Ad quas artes excolendas populus aliquis sit aptus, & in quibus excellat. 3. Quæ artificum copia, quæ privilegia, quæ lors & conditio. 4. Quæ circa artes hasce vigeat oeconomia, nimirum unde artifices rudem accipient materiem, quibus effecta tradant, & quantum industria sua lucrari possint. 5. Qui peregrinantur, ut certæ cujusdam artis majorem sibi peritiam comparent, ad ea loca se conferent, ubi ars illa maximam attrigit perfectionem. 6. Nec inconfuse egerint, qui scientias operantur, si variarum artium

tium iadolem sibi reddiderint familiarem. Multa in illis obveniunt naturæ arcana, qvorum alioquin difficultis foret experientia; præterea ubi artium praxes perspectas habuerint, adhibito scientiarum subsidio, nova illis addere poterunt incrementa, qvibus procurandis impares omnino sunt artifices ab hisce adminiculis imparati.

III. Ad œconomiam privatam spectant **Commercialia**, circa qvæ observandum 1. Qvos fructus regio aliquanta copia proferat ut non solum indigenarū usibus sufficient, sed etiam cum exteris communicari possint. 2. Qvæ ab aliis accipere necesse habeat 3. An qvæ domi proveniunt arte & industria perficiantur. 4. An rudis aliunde adferatur materies artificiis excolenda. 5. An cives ipsi merces ad exterios deportent, an domi tantum cum illis mercaturam exerceant, 6. An merces ab una orbis parte in aliam tranportando lucrum faciant. 7. Qvæ sint mercatorum artes tam licitæ, qvam illicitæ, qvibus ad rem augendam utuntur. 8. Qvam relationem habeant commercia ad communne civitatis bonum. e. g. An, artibus manuariis neglectis, peregrinæ merces ob exiguum duntaxat lucellum vendantur, quo nulla & publicæ & private rei capitalior est pestis. Pro ratione quo Commercialia vel incrementa ceperunt, vel decrementa, populorum aucta est vel imminuta potentia.

§. XI.

His leviter excussis, ad Rempubl. Literariam nos convertimus. In hac varia occurunt Peregrinatoris attentione dignissima & qvidem I:o Academiæ earumque instituta. Hæ enim sunt fontes, ex quibus multa proveniunt, quæ pertinent ad publicam salutem. Hic 1. Religio, arctissimum illud societatis vinculum, traditur. 2. Principia iusti & honesti, animis studiosæ Juventutis inferuntur, & sic per totam propagantur civitatem. 3. Instituuntur & præparantur homines ad varia, in civitate officia recte administranda. 4. Excoluntur ingenia; & ubi nullæ dantur Academiæ, ibi mera grassatur barbaries. II:duum Locum, scientiarum. Societatibus vindicatum volumus. Hic perficiuntur scientiæ, præsertim studia Physica, Mathematica & Mechanica summo cum successu tractantur, quum impensæ publicæ privatum suppleant defectum; quales Parisiis, Londini Anglorum, Viennæ, Berolini & in Italia pa: sim extant. III. Viros eruditos peregrinator conveniet, eorumq; benivolentiam sibi adjungere studebit, præsertim qui in ea eminent scientia, quam ex professo excolendam elegit. Hi & consilio & opera ejas promovere poterunt conatus. Intra penatum quoque suorum claustra conditos aliquando thesauros habent, qui vel summa adhibita industria alibi frustra quererentur. IV. Bibliothecas perlustrabit. Hæ enim sunt recessus, in quibus non tantum antiquitates reservantur regio-

num selectissimæ, sed etiam in scientiis proficiendi optima suppeditatur occasio modo inde eorum adhibeatur studium. V. Apparatus varios & Instrumenta videt. Huc spectant 1. Instrumenta Mathematica. 2. Opera Mechanica. 3. Horti Bothanici. 4. Collectiones rerum naturalium, & cætera, quæ scopo cujusque inserviunt.

§. X.

EA est ingenii humani limitatio, ea vitæ brevitas, Ea studiorum & artium difficultas, ut unus omnibus diligendis & exercendis neutiquā sufficiat; quare unusquisque certum vitæ genus mature eligit, & quæ ad hoc pertinent, in iis præcipue elaborabit. Sic etiam Peregrinator, quæ ad propositum vitæ cursum faciunt, singulari industria explorabit percipietque, quod etiam in antecedentibus dicendum est. E. g. Si Politicum agere cupiat, omis- sis iis, quæ ad scopum ipsius non spectant, in id præcipue incumbet, ut Populorum, Principum Ministeriorumque ingenia & mores intelligat. Hinc Civitatum structuram, imperii modos, administrationis indolem, œconomiam, commersia & instituta, quæ robur civitatis conficiunt, propria experientia indagabit. Pari modo si studiis Mathematicis, phycicis & mechanicis se dicaverit, ea loca eaque instrumenta eligit, quæ fini ipsius obtinendo quam maxime conduixerint. Et sic in cæteris. In primis autem Sapientiam, Bonitatem & Providentiam Divinam, quæ in mundo materiali &

moralis undique explendescit adgnoscere disceat ac
venerari. Id namque omnium hominum cuius-
demumcunque generis, ætatis ac fortis fuerint,
officium est. Fatemur multa in argomento hoc su-
peresse, quæ saltem fuisus explicari mererentur; sed
temporis facultatumque angustiis pressi, heic
vela contrahimus.

S. D. G.

Juveni

Doctrina morumque elegantia conspicuo
Domino SVENONI RINGH,
Amico integerrimo,

EMinet ingenii splendor: quid clarius illo?
Vix tamen ille vigeret nisi experientia mater,
Quae sua sunt faciat, cum nullia operta recludat.
Carceribus laxata sit bee patriis, peregrinos
Visitet atque lares, cultores moris & artis.
Nam querimur vulgo: Non omnia possumus omnes;
Nec, quibus indigeas, quævis fert omnia tellus.
Hinc bene consulis & nobis nostrisque Camenis,
Cum satis expertus monstras tentamine docto,
Commoda quanta ferat terras lustrare remotas
Moribus, ingenii studiisque labore parandis.
Macte igitur solers studii & cultu pietatis,
Sic letus cernam lauro tua tempora cingi.
Addat digna labore tuo Tibi Rector Olympi
Premia, devotus semper suspiria mittam!

Animo quam vena prolixiori
ita gratulatur

LAURENT. DAHLMAN.